

Senjap jüpbesi

Category: Goşgular, Kitapcy, Magtymgulyny öwreniș

написано kitapcy | 22 января, 2025

Senjap jüpbesi SENJAP JÜPBESI

Magtymgulynyň söz mülküne myhman bolsaň, täsinden-täsine rowaýatlara, hekaýatlara we hakyatlara duş gelýärsiň. Şahyryň dünýäsine bir aralaşanyňdan soňra, ondan dolanma ýokdugyny her kim bilyändir.

Magtymgula çuňňur düşünmek üçin köp-köp kitaplary okamaly, köp-köp pikirleri jemlemeli bolýar. Haýsydyr bir zady gözläp otyrkaň hem başga bir täsin zadyň üstünden barýarsyň.

Magtymgulynyň «Gözel sen» atly goşgusynda:

«Usta Japar işi, senjap jüpbesi...» – diýen setir bar. Bu ýerde agzalýan senjabyň nämeligini bilmek üçin «Türkmen klassyky edebiýatynyň sözlüğine» seretmeli bolýarys. Ol ýerde senjabyň täsin haýwandygy hakynda aýdylýar.

Geçmişde ýaşap öten meşhur musulman alymlarynyň biri Ad-Darır Antakiniň «Täsinkilikler kitabynda» hem senjap hakynda maglumat bar. Mundan başga-da bu kitabyň içinden Magtymgulynyň ösümlik, haýwanat hem-de tebiçilik dünýäsinden söz açýan setirleriniň birnäçesine giňişleýin jogap berip biljek köp zatlaryň bardygyny aýtmalydyrys.

Bu kitapda ýazylyşyna görä, senjap – dört aýakly, göwresi pişigiňkä meňzeş bolan gysga guýrukly haýwandyr. Senjap, esasan, Şam töwereklerinde köp duş gelip, senuber agajyny halaýandyr. Ol şol agajyň üstünde ýasaýandyr. Senjap ir-iýimişler bilen iýimitlenýär, onuň eti ýumşak. Eger onuň etini iýiseň gyzgynyň aýyrýar. Onun derisinden tikilen don ýa-da geýim bedeniňi ýyly saklayár, şonuň bilen birlikde hem ol endama örän ýakymlydyr. Senjap derisinden tikilen geýimi geýiseň, özüňi duýsuňy gowulandyryár. Häsiýetiň gowulanmagyna täsir edýär. Şeýle hem gowşak we ejiz adamlaryň dogumly bolmagyna ýardam berýär, nerw bilen baglanyşykly keselleri, agyrlary aýyrýar. Onuň tüýüni ýara ýapsaň peýdasy köp. O ýaranyň tiz bitmegine we gan akmasynyň kesilmegine peýda

edýär. Tüýüni bal bilen garyp, çiše daňsaň, gaýtarýar, ýagny, aýyrýar.

Ine, Magtymguly atamyzyň goşgularybda ady agzalýan senjap we onuň derisinden tikilen don, geýim hakynda meşhur alym-tebipleriň ýazyp giden zatlarynyň käbiri şunuň ýalydyr. Seredip otursak, Magtymgulynyň bu zatlary agzamagynyň aňyrsynda nepisligiň we täsinligiň giden bir ummany ýatyr. Senjap jüpbesiniň diňe bir endama ýakymlylygy däl, eýsem kesel bejerijilik häsiýetiniň barlygy hem aýan bolýar. Ine, şu ýagdaý hem Magtymguly şahyryň beýan edýän senjap jüpbesiniň ýönekeý zat däldigini görkezýär.

■ «Hindige bagş etdiň...»

Diňe bir sungaty däl-de, öz tebigaty bilen hem dünýäni haýrana goýan Hindistan hakynda Magtymgulynyň goşgularynda köp setirlere duş gelýaris. Şahyryň Hindistany görmekligi arzuw edenligi we ol ýurt bilen baglanyşykly köp zatlar hakynda aýdyp geçenligini goşgy setirlerinden okap biläýmeli. Olaryň aňyrsynda bolsa geçmişiň gyzykly rowaýatlarynyň hem birnäçesi bar. Şahyryň:

«Hindige bagş etdiň ýeriň ýağsysyn» diýip aýdyşy ýaly, bu topragyň gözelligini wasp etmedik, bu ülkäni görmekligi höwes etmedik az-azdyr. Yöne näme üçin, Hindistan owadanka?

Rowaýatlara görä, Allatagala Adam atany we How enäni ýaradyp, olara jennetde ýaşamaga rugsat beripdir. Yöne şol ýerden zat datmazlygy olara tabşyrypdyr. Adamy perişdelerden hem ýokary goýyanlygy üçin Allatagaladan öýkeli gezip ýoren, özünüň ulumsylygy sebäpli bolsa Onuň näletine duçar bolan, içi ahmyrdan, kineden doly şeýtan Adam ata bilen How enäni azdyrmagyň ugruna çykýar. Ol ahyry How enäni yrýar, işdäsini açýar. How enäniň üsti bilen öz hilesini ulanyp, Adam atany-da nygmatdan iýer ýaly edýär. Şeýdip Allatagalanyň gadagan eden nygmatyndan iýip, günä işe goşandyklary üçin, olary jennetden çykaryp, Ýere kowýarlar.

Rowaýatda aýdylyşyna görä, How ene Arabystana, Adam ata bolsa Hindistana eltilipdir. Adam ata Hindistana baryp düşende, onuň

başynda, perişdeleriň, jennetiň gül-günçasyndan, otundan, bag ýapraklaryndan owadan edip ýasan gül täji bar eken. Adam ata How enäni gözläp, bütin Hindi topragyny gezipdir. Şonda onuň başyndaky gül täjiň günçalary, gülleri, ýaprakdyr otlary gurap-gurap, hersi bir ýerde gaçyp galypdyr. Ýöne olaryň jennet ösümligidigi üçin, topraga düşen badyna ýene-de gögermek bilen bolupdyr. Şonuň üçin hem jennetiň gül-günçasy, güzel daragtalarynyň ýapraklary, göze we jana ýakymly otlary bilen bezelen bu toprak dünýäniň iň owadan ýeri bolup galypdyr.

Rahmet GYLYJOW.

edebiyatwesungat_2000 Magtymgulyny öwreniş